

**ОЦІНОЧНО-ДИНАМІЧІ ЕЛЕМЕНТИ НАРАТИВУ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ
ПІДЛІТКІВ ТА ЮНАКІВ**

Активна позиція дитини у взаєминах зі своїм життєвим світом глибоко розкрита педагогами й психологами екзистенціального напрямку М. Снайдером, Р. Снайдером. Значний вклад у становлення компонентів і розуміння життєвого світу і життєвого простору внесли О.М.Леонт'єв, К.О.Абульханова-Славська та багато інших. Серед сучасних вітчизняних дослідників проблему життєвого простору особистості розкривають М.Д. Степаненко, О.А. Тимошенко, О.М. Назарук, І.В. Девтерєва, О. Злобіна, М.О. Носова, В.Г.Панок та ін.

Мета дослідження полягає у виявленні значимих елементів життєвого простору підлітків і юнаків шляхом вивчення оціночно-динамічної складової самозвітів респондентів.

Для детального дослідження складових життєвого простору нами було проведено нарративний контент-аналіз. Досліджуваним запропонували написати твори на тему власного життєвого простору після чого були проведені індивідуальні бесіди. На підставі отриманих результатів було здійснено категоризацію інтерпретаційних висловлювань.

Переходячи до аналізу результатів дослідження слід сказати що об'єктом аналізу стали переважно описи життєвог опростору («малого середовища»), зроблені учнями 8-х та 9-х класів та студентами. Пов'язано це з конкретними особливостями і умовами процедури емпіричного дослідження, що припускає певну творчу активність і щирість його учасників. Дослідник повинен підготувати їх до цього, викликавши у них «діалогічну інтенцію» і дослідницьку мотивацію. А для цього, спершу необхідно встановити з ними контакт, заснований на довірі і зацікавленості. Зі студентською аудиторією в цьому плані виявилось більше труднощів, ніж з підлітками. І як результат – не у всіх студентських текстах присутня інтерпретаційно-оціночна складова, а якщо й була, то у вельми односкладній формі, що формує раження формальної відповіді. Для дорослих даний метод роботи взагалі не був допустимим. Всі інтерпретаційні висловлювання залежно від змісту були згруповані в наступні категорії:

- 1) сталість часу і місця (кожен день тут буваю, їжджу, бачу);
- 2) «доля» (так склалося, живу з цим);
- 3) значимість (найважливіше, головне, дороге);
- 4) близькість (саме близьке мені);
- 5) симпатія (подобається, люблю);
- 6) нужда (не можу без...);
- 7) захист (підтримка, допомога, турбота);
- 8) залежність (змушують, треба);
- 9) частина мене(без цього не було б мене, мого життя);

- 10) «Я-причина» (я так хочу, я захоплююся і т.п.);
- 11) розвиток (розвиває мене, робить краще, виховує, дає знання);
- 12) спільність (життя, дій, переживань);
- 13) інше.

Практично кожне судження в тексті звичайно має кілька змістових відтінків, тому однозначно розбити всі відповіді за категоріями не можливо. Щоб віднести відповідь до тієї чи іншої групи, важливо було знайти і виділити у висловленні ключове слово. Одна й та сама відповідь, особливо багатоскладна, могла потрапляти у різні групи.

Найбільша кількість інтерпретаційних відповідей в обох групах досліджуваних належить категорії «симпатія». Тобто, до свого життєвого простору підлітки відносять, в першу чергу те, що люблять, те, що подобається («я люблю свою сім'ю, мені подобається займатися з собакою, читати, малювати, мені приємно спілкуватися з друзями, хоча й не з усіма»).

Те, що не подобається, воліють в нього не включати або роблять це вимушено. Студенти в цьому відношенні не є винятком: «В моєму малому середовищі присутні тільки приємні мені люди, тому що з неприємними я вважаю за краще не підтримувати жодних стосунків, якщо це, звичайно ... мені зовсім не потрібно. Але якщо та чи інша людина, до якої я відчуваю неприязнь і навіть ненависть мені може бути корисною або може послужити для моїх інтересів, я завжди зможу переступити цей бар'єр. Я усвідомлюю, що так бути не повинно, але все одно так роблю. Це, по-моєму, називається лицемірством?» (Студентка, 2.к.).

Кореляційний аналіз отриманих даних (використовувався метод рангової кореляції Спірмена, виявив, що для всіх дівчат і хлопців задоволеність життєвим простором позитивно пов'язана з активністю особистості (АС), а незадоволеність – з активністю оточення (АО).

Незадоволені своїм життєвим простором частіше висловлюють бажання його змінити, більш активні і більш задоволені навпаки, роблять це рідше.

Таким чином, визнання себе суб'єктом, який взаємодіє зі своїм життєвим простором створює передумови і для більшої задоволеності стосунками з ним, що виражають, наприклад, наступні слова однієї зі школярок: «У моєму середовищі мені дуже добре, тому що я намагаюся не дуже близько підпускати до себе поганих людей».

Звернімося тепер до якісного аналізу висловлювань: що не влаштовує підлітків в їх життєвому просторі і що вони хотіли б в ньому змінити?

Визначивши компоненти життєвого простору наступною задачею нашого дослідження стала конкретизація та узагальнення тих конкретних ситуацій, які є найбільш важкими і значущими у досліджуваних, а також їх власні уявлення щодо опанування і власної поведінки у таких ситуаціях. На цьому етапі дослідження ми використали метод експертизи, співпрацюючи з практичними психологами шкіл та Мукачівського державного університету для того щоб вияснити які запити зустрічаються найчастіше у індивідуальній роботі, дискусіях, тренінгових і психотерапевтичних групах.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>